

Nejvyšší soud

prostřednictvím

Obvodního soudu
pro Prahu 7

ke sp. zn. 24 T 40/2021

Podle § 265d odst. 1 písm. a) trestního řádu a ve lhůtě uvedené v § 265e odst. 1 trestního řádu podávám v neprospěch obviněného

pplk. Ing. T. M., nar. *** v ***, trvale bytem ***,

dovolání

proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 12. 1. 2022 sp. zn. 44 To 381/2021, kterým byl na podkladě dovolání obviněného podle § 257 odst. 1 písm. b) trestního řádu zrušen rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 15. 9. 2021 sp. zn. 24 T 40/2021, jímž byl obviněný uznán vinným a byl mu uložen trest, a nově bylo rozhodnuto podle § 222 odst. 2 trestního řádu o postoupení věci řediteli bezpečnostního sboru ke kázeňskému řízení,

a to z důvodů uvedených v § 265b odst. 1 písm. f) a h) trestního řádu, neboť napadeným rozhodnutím bylo rozhodnuto o postoupení věci jinému orgánu, aniž byly splněny podmínky pro takové rozhodnutí, a toto rozhodnutí spočívalo na nesprávném právním posouzení skutku.

Odůvodnění:

1. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 15. 9. 2021 sp. zn. 24 T 40/2021 byl obviněný pplk. Ing. T. M. uznán vinným přečinem podvodu podle § 209 odst. 1, 3 trestního zákoníku. Tohoto přečinu se měl (zkráceně) dopustit tak, že:

*„v období od 1. 12. 2016 do 27. 10. 2020 v ***, ***, na svém pracovišti O. o. s. Ř. p. m. p. s. P. p. ČR tvrdil za účelem neoprávněného přiznání a výplaty náhrad cestovních výdajů při vzniku nebo změně služebního poměru podle § 149 odst. 2 zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, zaměstnavateli nepravdivé údaje o svém faktickém bydlišti tak, že deklaroval adresu trvalého pobytu ***, ***, a způsob ubytování v místě pravidelného pracoviště jako „podnájem“, a to v žádosti o přiznání náhrad souvisejících se vznikem a změnami služebního poměru příslušníka Policie České republiky ze dne 1. 12. 2016, na základě čehož mu zaměstnavatel téhož dne schválil dojíždění 4x měsíčně ve výši zákaznického jízdného vlakem ve 2. vozové třídě nebo autobusem v přímém směru jízdy a stravné, a poté totéž znovu uvedl v jím podepsaném Dodatku k přiznání náhrad ze dne 15. 1. 2019, ačkoli ve skutečnosti po celou dobu bydlel v místě svého služebního*

*působíště v jím vlastněném bytě č. ** v ***, ***, a na náhrady cestovních výdajů ani stravné proto neměl nárok, přičemž zaměstnavateli předkládal ke schválení náhrady cestovních výdajů při vzniku a změně služebního poměru, konkrétně (v rozsudku přesně specifikovaných 46 případech v době od 2. 1. 2017 do 5. 10. 2020), na základě těchto výkazů uvedené částky byly obviněnému proplaceny, a tímto jednáním způsobil svému zaměstnavateli, pošk. Č. r. – M. v. škodu v celkové výši 179 709 Kč.“*

2. Za uvedený přečin byl obviněnému pplk. Ing. T. M. uložen podle § 209 odst. 3 trestního zákoníku, § 67 odst. 2 písm. a) trestního zákoníku, § 68 odst. 1, 2 trestního zákoníku peněžitý trest v počtu 125 denních sazeb po 800 Kč, tedy v celkové výši 100.000 Kč.

3. Proti citovanému rozsudku podal obviněný pplk. Ing. T. M. odvolání, ve kterém odmítal skutkové i právní závěry soudu prvního stupně. O takto podaném odvolání rozhodl Městský soud v Praze nyní napadeným usnesením ze dne 12. 1. 2022 sp. zn. 44 To 381/2021 tak, že rozsudek soudu prvního stupně podle § 257 odst. 1 písm. b) trestního řádu v celém rozsahu zrušil. Sám dále rozhodl tak, že podle § 222 odst. 2 trestního řádu trestní věc obviněného pplk. Ing. T. M. postoupil „řediteli bezpečnostního sboru ke kázeňskému řízení“, protože nejde o trestný čin, avšak žalovaný skutek by mohl být posouzen jako přestupek. Stíhaný skutek byl ve výroku o postoupení věci vymezen zcela shodně jako ve výroku o vině z rozsudku soudu prvního stupně.

4. Odvolací soud nijak nezpochybnil skutková zjištění učiněná nalézacím soudem. Připustil rovněž, že projednávaný skutek naplňuje formální znaky skutkové podstaty přečinu podvodu podle § 209 odst. 1, 3 trestního zákoníku. Současně však dospěl k závěru, že na daný případ je i přes naplnění formálních znaků trestného činu třeba aplikovat zásadu subsidiarity trestní represe zakotvenou v § 12 odst. 2 trestního zákoníku, neboť skutek nedosahuje takové míry společenské škodlivosti, aby nepostačilo uplatnění odpovědnosti podle právního předpisu práva správního, kterým je v případě obviněného zákon č. 363/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků ozbrojených sborů, resp. zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích.

5. Výše uvedený právní názor Městský soud v Praze opřel o poměrně stručně pojaté úvahy, obsažené zejména v odstavcích 7., 9. a 10. odůvodnění napadeného usnesení. Výslovně deklaroval, že nechce bagatelizovat jednání obviněného vůči jeho zaměstnavateli, současně však konstatoval, že je nutno přihlédnout i ke způsobu, „jakým dochází či docházelo v předmětné době ke schvalování předmětných náhrad na daném pracovišti“. Dle odvolacího soudu lze přisvědčit obviněnému, že nebylo jeho iniciativou o inkriminované náhrady žádat, a jednalo se tak v podstatě o jakýsi návrh či pobídnutí ze strany zaměstnavatele. Odvolací soud připustil, že tato skutečnost nemění nic na tom, že žádost o náhradu má bezpochyby obsahovat pravdivé informace. Připustil rovněž, že pokud byla část žádosti vyplněna jinou osobou, nejednalo se o údaje, které by se týkaly místa bydliště a způsobu bydlení obviněného. Na druhé straně je podle odvolacího soudu překvapivé až zarážející, jakým způsobem je vůbec o finančních prostředcích pro příslušníky Policie ČR rozhodováno a že ze strany zaměstnavatele neexistuje žádné ověření sdělených údajů. Informace o vlastnictví nemovitostí lze přitom dohledat a dotyčný pro daňové účely dokládal úhradu úroků hypotečního úvěru, předložil též smlouvu o úvěru. Dále soud zohlednil skutečnost, že obviněný již uhradil veškerou škodu a má kladné

služební hodnocení. Pokud se týká samotných výplat cestovních náhrad a stravného, nelze podle odvolacího soudu přehlednout, že ačkoli právní nárok na výplatu stravného je po dobu tří let, bylo zaměstnavatelem vypláceno po dobu čtyři a půl roku. Z toho odvolací soud dovozuje, že proces přiznávání a výplaty cestovních náhrad byl u zaměstnavatele obviněného v podstatě ryze formální a neobsahoval žádné kontrolní mechanismy. Ačkoli odvolací soud považuje „za naprosto přirozené a žádoucí“, aby příslušník Policie ČR uváděl v žádosti pravdivé informace o svých poměrech a způsobu bydlení, mělo by být i ze strany zaměstnavatele k přiznávání náhrad přistupováno způsobem, který by nevykazoval znaky nulové kontroly a svým způsobem i pouhé formality.

6. Odvolací soud proto uzavřel, že v případě obviněného pplk. Ing. T. M. lze uplatnit odpovědnost dle přestupkového práva. V jeho jednání bylo možno shledat přestupek podle § 8 odst. 1 zákona č. 253/2016 Sb., o některých přestupcích, a lze s ním tedy vést kárné (kázeňské) řízení ve smyslu služebního zákona. Proto odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně podle § 257 odst. 1 písm. b) trestního řádu zrušil a věc postoupil příslušnému orgánu k posouzení, zda by v jednání obviněného nebylo možno shledat znaky některého z přestupků a vést s obviněným kázeňské řízení.

7. S výše uvedenými závěry odvolacího soudu, pokud jde o posouzení společenské škodlivosti skutku spáchaného obviněným a s tím související otázky jeho právního posouzení, se však nelze ztotožnit.

8. Jak již bylo výše zmíněno, odvolací soud nezpochybnil existenci žádného z formálních znaků přečinu podvodu podle § 209 odst. 1, 3 trestního zákoníku a svůj procesní postup odůvodnil výlučně odkazem na zásadu subsidiarity trestní represe.

9. K tomu je vhodné v obecné rovině uvést, že platný a účinný trestní zákoník vychází z formálního pojetí definice trestného činu, neboť podle § 13 odst. 1 trestního zákoníku trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. Má se za to, že zákonodárce obecně vyjádřil základní míru společenské škodlivosti jednotlivých trestných činů, vymezených ve zvláštní části trestního zákoníku, pokud na základě trestněprávně politické úvahy rozhodl o tom, že právě tyto činy spadají do kategorie činů soudně trestných (na rozdíl od protiprávních činů nižší závažnosti, typicky přestupků). Zásadně tedy platí, že každý protiprávní čin, který vykazuje všechny znaky uvedené v trestním zákoníku, je trestným činem a je třeba vyvodit trestní odpovědnost za jeho spáchání. Jako materiální korektiv, sloužící ke zmírnění eventuálně přílišné tvrdosti zákona – avšak pouze u méně závažných trestných činů – pak zákonodárce zakotvil zásadu subsidiarity trestní represe (§ 12 odst. 2 trestního zákoníku). Vzhledem k výše uvedenému formálnímu pojetí trestného činu, ze kterého české trestní právo vychází, však závěr v podobě využití zásady subsidiarity trestní represe na základě konstatování nedostatečné společenské škodlivosti činu lze učinit jen tehdy, pokud se posuzovaný případ s ohledem na konkrétní zjištěné skutečnosti vymyká běžně se vyskytujícím trestným činům dané právní kvalifikace.

10. Uvedené zásady vyplývají ze stanoviska trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2013 sp. zn. Tpjn 301/2012, publikovaného pod č. 26/2013 Sb. rozh. tr., ve kterém se Nejvyšší soud problematikou aplikace subsidiarity trestní represe komplexně zabýval. V tomto stanovisku Nejvyšší soud dále vyslovil, že společenskou škodlivost nelze řešit v obecné poloze, ale je ji třeba zvažovat v konkrétním

posuzovaném případě u každého spáchaného méně závažného trestného činu. Konkrétní společenskou škodlivost je třeba řešit v každém takovém případě přísně individuálně, a to především: a) s přihlédnutím ke konkrétním skutkovým okolnostem podřaditelným pod jednotlivé znaky skutkové podstaty spáchaného trestného činu, b) vzhledem k dalším okolnostem případu (§ 39 odst. 2 trestního zákoníku), dále pak c) s přihlédnutím k trestní sazbě zvažovaného trestného činu, která vždy vyjadřuje typovou společenskou škodlivost takového trestného činu, a v neposlední řadě také d) při zvážení, zda nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.

11. Z hlediska posouzení nyní předkládané věci je v citovaném stanovisku významný závěr, že chování pachatele po spáchání skutku vykazujícího znaky trestného činu, zejména jeho snaha nahradit takovým činem způsobenou škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu, není okolností, která by ve smyslu zásady subsidiarity trestní represe dovozovala rezignovat na povinnost uplatňovat trestní odpovědnost takového pachatele, ale lze ji zohlednit zejména při úvaze o použití § 172 odst. 2 písm. c) trestního řádu (případně podle § 159a odst. 4 trestního řádu) nebo některého z odklonů v trestním řízení, případně při úvaze o druhu a výši sankce ukládané za takový trestný čin (srov. § 39 odst. 1 větu za středníkem trestního zákoníku). V neposlední řadě je pak nutno poukázat na závěr Nejvyššího soudu, podle kterého je nezbytné, aby se soud zvažující aplikaci zásady subsidiarity trestní represe vždy konkrétně zabýval nejen skutečnostmi svědčícími pro závěr, že se o trestný čin nejedná, ale i okolnostmi, které by mohly svědčit proti tomuto závěru, a tyto okolnosti musí vždy odpovědně a ve vzájemných souvislostech zhodnotit a takové zhodnocení musí pojmout i do odůvodnění svého rozhodnutí.

12. Na individuální posouzení případu ve světle výše uvedených zásad však v napadeném usnesení Městský soud v Praze v podstatě rezignoval, neboť jednostranně zdůraznil pouze některé okolnosti, které podle jeho názoru svědčily ve prospěch použití zásady subsidiarity trestní represe. Odvolací soud akcentoval především nedostatky ve fungování kontrolního mechanismu na straně zaměstnavatele obviněného. K tomu je především nutno uvést, že u majetkové trestné činnosti páchané zaměstnanci ke škodě jejich zaměstnavatelů je celkem běžné, že takoví pachatelé využívají mezer a nedostatků ve fungování vnitřní kontroly. Již z tohoto důvodu nelze hovořit o skutečnosti běžně se nevyskytující, která by způsobovala, že konkrétní čin z hlediska závažnosti neodpovídal ani těm nejlehčím, běžně se vyskytujícím trestným činům příslušné právní kvalifikace. Jisté nedostatky na straně poškozeného v kontrole pravdivosti nahlášených osobních údajů ze strany žadatelů o cestovní náhrady a stravné mohou být soudem zohledněny nanejvýše při úvahách o druhu a výměře trestu (§ 38 a § 39 trestního zákoníku), nemohou však být důvodem pro dekriminizaci pachatele, který v žádosti úmyslně uvedl nepravdu. Závěr odvolacího soudu o nedostatečné kontrole na straně zaměstnavatele navíc budí pochybnosti i z věcného hlediska. Je totiž otázkou, do jaké míry mají být zaměstnanci (zde policisté) svým zaměstnavatelem *apriori* podezírání z podvodné činnosti, jakými kapacitami disponuje příslušný „kontrolní“ orgán Policie ČR a do jaké míry je v jeho reálných možnostech soudem požadovanou revizi provádět, a to tím spíše, jde-li o velkou instituci, jakou je P. p., u něž obviněný působí.

13. Za nepřijatelný je třeba považovat názor odvolacího soudu, pokud přisvědčil obviněnému v tom, že „nebylo jeho iniciativou o inkriminované náhrady žádat a jednalo se tak v podstatě o jakýsi návrh či pobídnutí ze strany zaměstnavatele“. Ze skutkových

zjištění totiž nijak nevyplývá, že by některý služební funkcionář obviněného vybídl k tomu, aby požadoval náhrady cestovného a stravné bez ohledu na skutečné místo svého bydliště. Pokud by snad takový funkcionář obecně upozornil obviněného na existenci nároku na náhrady cestovních výdajů a stravného, bylo by absurdní hovořit o pobídnutí k jejich neoprávněnému čerpání na základě nepravdivých údajů. Obviněný o výplatu těchto finančních plnění sám a o své svobodné vůli písemně požádal a učinil tak opakovaně jak v původní žádosti ze dne 1. 12. 2016, tak v potvrzujícím dodatku k přiznání náhrad ze dne 15. 1. 2019. Vedle toho svého zaměstnavatele průběžně ve vyvolaném omylu aktivně utvrzoval tím, že s měsíční periodicitou předkládal vyúčtování náhrad.

14. Pokud odvolací soud dále poukázal na náhradu škody obviněným, pak ve smyslu výše uvedených závěrů Nejvyššího soudu tato okolnost týkající se chování obviněného po spáchání činu není okolností, která by odůvodňovala uplatnění zásady subsidiarity trestní represe. Navíc k náhradě škody obviněný dle vlastního vyjádření u hlavního líčení dne 18. 8. 2021 přistoupil na radu svého obhájce, šlo tedy o součást procesní taktiky po zahájení trestního stíhání. Nelze tedy hovořit o projevu sebereflexe ze strany obviněného, který v průběhu trestního stíhání svoji vinu nikdy nedoznal. Konečně ani příznivé služební hodnocení obviněného nelze považovat u pachatele – příslušníka bezpečnostního sboru – za okolnost natolik výjimečnou, aby odůvodňovala neuplatnění trestní odpovědnosti s odkazem na zásadu subsidiarity trestní represe.

15. Je tedy nutno konstatovat, že skutek obviněného v podobě zjištěné soudy se nijak nevymyká běžným případům zaměstnaneckých podvodů vůči zaměstnavateli. Žádání výplat různých finančních plnění na základě vědomě nepravdivých údajů zde představuje vcelku typický *modus operandi*. Naopak byly zjištěny okolnosti, které povahu a závažnost, resp. společenskou škodlivost činu obviněného pplk. Ing. T. M. oproti běžným případům této majetkové kriminality zvyšují ve smyslu kritérií uvedených v § 39 odst. 2 trestního zákoníku. Především je nutno uvést, že nešlo o nějaký jednorázový exces, ale naopak o dlouhodobě páchanou trestnou činnost, které se obviněný dopouštěl jednotlivými dílčími útoky v období od prosince 2016 do října 2020, tedy bezmála po dobu čtyř let. Pokračování v trestném činu po delší dobu je přitom v zákoně výslovně uvedenou přitěžující okolností [§ 42 písm. m) trestního zákoníku].

16. Odvolací soud navíc nijak nehodnotil skutečnost, že obviněný svým činem naplnil znaky kvalifikované skutkové podstaty trestného činu podvodu podle § 209 odst. 1, 3 trestního zákoníku, přičemž způsobená škoda v celkové výši 179.709 Kč i po novele trestního zákoníku provedené zákonem č. 333/2020 Sb. s účinností od 1. 10. 2020 představuje sumu blízkou dvojnásobku spodní hranice větší škody. Tento trestný čin sice patří do kategorie přečinů, tj. trestných činů obecně méně závažných, je nicméně ohrožen relativně přísnou sazbou trestu odnětí svobody na jeden rok až pět let. Neuplatnění trestní odpovědnosti s poukazem na zásadu subsidiarity trestní represe bude obvykle přicházet v úvahu u trestných činů naplňujících jen základní skutkovou podstatu. Není sice zcela vyloučeno, aby s poukazem na zásadu subsidiarity trestní represe nebyla trestní odpovědnost uplatněna ani v případě kvalifikovaných skutkových podstat trestných činů, jestliže i přes naplnění znaků některé okolnosti zvláště přitěžující (např. u trestných činů proti majetku při způsobení větší škody) je celková společenská škodlivost případu natolik nízká, že nedosahuje ani dolní hranice trestnosti běžně se vyskytujících trestných činů dané základní skutkové podstaty¹.

¹ Srov. například rozhodnutí publikované pod č. 7/2017 Sb. rozh. tr.

K takovému závěru však lze dospět až po důkladném vyhodnocení souhrnu všech významných kritérií a při existenci okolností výrazně snižujících společenskou škodlivost činu. Odvolací soud však takové zhodnocení neprovedl a jím uváděné okolnosti v žádném případě nejsou takového charakteru, aby zvlášť intenzivně snižovaly společenskou škodlivost činu.

17. Z hlediska posouzení škodlivosti činu je významná též osoba pachatele, kterým je v předkládané věci příslušník Policie ČR v důstojnické hodnosti podplukovníka. Zákon i vnitřní předpisy kladou na příslušníky bezpečnostních sborů relativně striktní požadavky na dodržování právních norem, služební kázně, etiky a vedení osobního života², jež jsou ve svém souhrnu výrazně přísnější než u většiny jiných, „běžných“ profesí. Je tomu tak správně s ohledem na klíčové postavení bezpečnostních sborů v systému veřejné moci coby „silových“ orgánů demokratického právního státu, jejichž úkolem je prosazování zákonnosti, pořádku a v neposlední řadě též odhalování a stíhání pachatelů trestné činnosti. Jsou to přitom právě jejich jednotliví příslušníci, jejichž prostřednictvím tyto bezpečnostní sbory konají. Zpochybnění jejich osobní integrity má negativní vliv na celý bezpečnostní sbor, jakož i na důvěru odborné a laické veřejnosti k výkonu státní moci. Neakceptovatelné je pak zejména to, aby se příslušníci Policie ČR dopouštěli dolůzní trestné činnosti, lhostejno zda v soukromém životě nebo při výkonu služby. Tím spíše zavrženíhodná je taková činnost ze strany důstojníka Policie ČR, tedy osoby, po níž lze oprávněně požadovat zvlášť příkladné vedení služebního a soukromého života.

18. Pouze pro úplnost lze dodat, že v případě, že by skutek měl být postižen podle mimotrestní normy, přicházelo by v úvahu jeho posouzení jako kázeňského přestupku podle § 50 odst. 1 zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, nikoli jako přestupku podle zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích. Podle § 50 odst. 1 věty první zákona č. 361/2003 Sb. je kázeňským přestupkem mimo zaviněného porušení služebních povinností též jednání, které má znaky přestupku.

19. Je tedy zřejmé, že jednání obviněného pplk. Ing. T. M. nejenže naplňovalo formální znaky přečinu podvodu podle § 209 odst. 1, 3 trestního zákoníku, ale též míra jeho společenské škodlivosti nijak nevybočovala z mezí typové společenské škodlivosti tohoto přečinu; zejména s ohledem na dlouhodobost páčání trestného činu, konkrétní vyšší závažnost tohoto přečinu a osobu jeho pachatele. Jestliže odvolací soud přesto s odkazem na subsidiaritu trestní represe dospěl k závěru, že stíhaný skutek není trestným činem, ale mohl by být posouzen pouze jako přestupek, spočívalo jeho rozhodnutí na nesprávném právním posouzení skutku a bylo tak zatíženo vadou ve smyslu § 265b odst. 1 písm. h) trestního řádu. Pokud v návaznosti na to odvolací soud na podkladě tohoto nesprávného právního posouzení skutku rozhodl o postoupení věci podle § 222 odst. 2 trestního řádu, rozhodl o postoupení věci jinému orgánu, aniž byly splněny podmínky pro takové rozhodnutí, čímž naplnil rovněž uplatněný dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. f) trestního řádu.

S ohledem na popsané skutečnosti

² Viz zejm. § 45 a § 46 zákona č. 361/2003 Sb., služebního zákona; ve vztahu k příslušníkům Policie ČR dále § 9 násl. zákona o Policii ČR, Etický kodex Policie ČR.

navrhuji,

aby Nejvyšší soud v neveřejném zasedání, k jehož konání může přistoupit podle § 265r odst. 1 písm. b) trestního řádu:

1. podle § 265k odst. 1, 2 trestního řádu za podmínky uvedené v § 265p odst. 1 trestního řádu zrušil napadené usnesení Městského soudu v Praze ze dne 12. 1. 2022 sp. zn. 44 To 381/2021, jakož i všechna další rozhodnutí na zrušené rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu,
2. a dále postupoval podle § 265l odst. 1 trestního řádu a přikázal Městskému soudu v Praze, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Pokud by Nejvyšší soud shledal, že v posuzované věci je nutno rozhodnout jiným než navrhovaným způsobem, vyjadřuji i pro tento případ souhlas s projednáním věci v neveřejném zasedání [§ 265r odst. 1 písm. c) trestního řádu].

Brno

března 2022

JUDr. Igor Stříž
nejvyšší státní zástupce